

ისტორია 8 ● ისტორიის სახელმძღვანელო მერვეკლასელთათვის

გიორგი სანიკიძე, რევაზ გაჩეჩილაძე,
ლევან გორდეზიანი, ნინო კილურაძე,
ზვიად მიმინოშვილი

ისტორია

მოსწავლის წიგნი

8

გრიფი მიენიჭა ს.ს.ი.პ განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნული ცენტრის მიერ
(ბრძანება N 375, 18.05.2012).

ბაკურ სულაპურის
გამომცემლობა

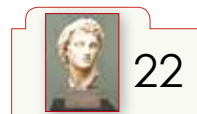
კონფლიქტები ძველ მსოფლიოში

1. კონფლიქტის ტიპოლოგია: ომები ქვეყნებს შორის და შიდა სახელმწიფოებრივი კონფლიქტები	8
2. ძველი ეგვიპტელების ომები	13
3. ასურეთის ომები
(მსოფლიო იმპერიის შექმნის პირველი მცდელობა)	16
4. ბერძენ-სპარსელთა ომები	19
5. ალექსანდრე მაკედონელის ლაშქრობა	22
6. რომი და კართაგენი (პუნიკური ომები)	26

9

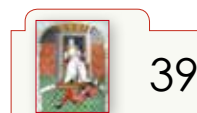

22

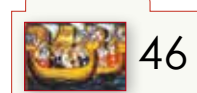
დაპირისპირებები ახლო აღმოსავლეთში

7. ბიზანტიისა და სასანიანთა ირანის დაპირისპირება VI-VII საუკუნეებში	30
8. არაბთა სახალიფო	34
9. თურქ-სელჩუკები ახლო აღმოსავლეთში. მანაზკერტის ბრძოლა	39
10. ჯვაროსნული ომები	43
11. ოსმალეთის იმპერია. ბიზანტიის იმპერიის დაცემა და მისი მსოფლიო ისტორიული მნიშვნელობა	48

39

46

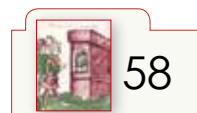

50

კონფლიქტები ევროპაში

12. ქალაქები და მათი ბრძოლა თავისუფლებისათვის შუა საუკუნეების ევროპაში	53
13. კონფლიქტი სახელმწიფოსა და ეკლესიას შორის შუა საუკუნეების დასავლეთ ევროპაში	58
14. ბრძოლა ჰეგემონობისათვის ესპანეთსა და ინგლისს შორის XVI-XVII საუკუნეებში	63
ნიდერლანდების ბრძოლა დამოუკიდებლობისათვის	63
15. ოცდაათწლიანი ომი და ვესტფალიის ზავი: რელიგიური და პოლიტიკური დაპირისპირება ევროპაში	68
16. ინგლისის რევოლუცია	74
17. საფრანგეთი: 1789 წლის რევოლუცია, რესპუბლიკიდან იმპერიამდე	80
18. ნაპოლეონის ომები	89
19. საგარეო-პოლიტიკური წინააღმდეგობები XIX საუკუნის ევროპაში	96

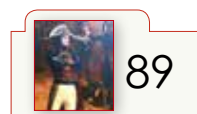
58

63

70

89

კონფლიქტები ამერიკის ტერიტორიაზე

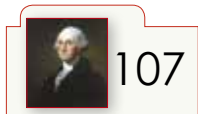

102

20.	კორტესისა და პისაროს ლაშქრობები	102
21.	ბრძოლა აშშ-ის დამოუკიდებლობისათვის	105
22.	სამოქალაქო ომი აშშ-ში	109
23.	ბრძოლა სამხრეთ ამერიკის გათავისუფლებისთვის	113

IV

თავი

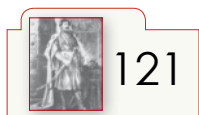
107

რუსეთი და კავკასია

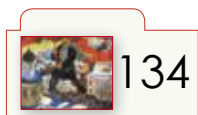
24.	კავკასია (მოკლე ისტორიულ-გეოგრაფიული და ეთნოგრაფიული მიმოხილვა)	116
25.	სამხრეთ კავკასიის დაპყრობა რუსეთის მიერ	121
26.	კავკასიის ომი და მისი შედეგები	125

V

თავი

121

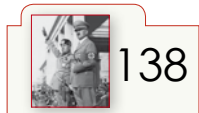
134

მსოფლიო ომები

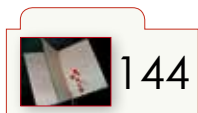
27.	I მსოფლიო ომი: მონაწილე მხარეები, ომის შედეგები	129
28.	რევოლუციები და სამოქალაქო ომი რუსეთში	134
29.	II მსოფლიო ომი: წინაპირობები, მონაწილე მხარეები, ომის შედეგები	138
30.	საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის საფუძვლები	144

VI

თავი

138

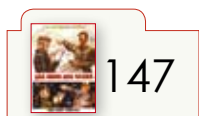
144

პოლიტიკური კონფლიქტები მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ

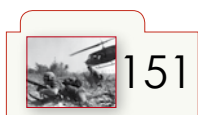
31.	ცივი ომი	146
32.	ცივი ომის დროინდელი კონფლიქტები (ვიეტნამი, ავღანეთი)	151
33.	ისრაელი და არაბული სამყარო	157
34.	ეთნიკურ-პოლიტიკური კონფლიქტები ყოფილ იუგოსლავიაში და მისი დაშლა	163
35.	საბჭოთა კავშირის ტერიტორიული სტრუქტურა და კავშირის დაშლა	168
36.	რუსეთის გამოუცხადებელი ომი საქართველოში	174

VII

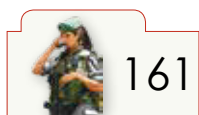
თავი

147

151

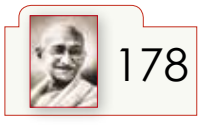

161

კონფლიქტები და მათი მშვიდობიანი გადაჭრის გზები

VIII თავი

37.	არაძალადობრიობა — კონფლიქტების მოგვარების მშვიდობიანი გზა: მაჰატმა განდი	178
38.	მარტინ ლუთერ კინგი და აფრო-ამერიკელების ბრძოლა სამოქალაქო თანასწორობისათვის	182
39.	1989-1990 წლების „ხავერდოვანი რევოლუციები“ ცენტრალურ და სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში	187

178

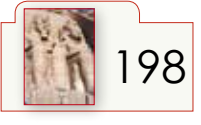

184

პოლიტიკური რეჟიმები და მმართველობის სისტემები

IX თავი

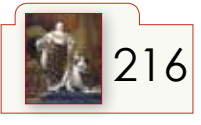
40.	პოლიტიკური რეჟიმების სახეები	193
41.	ძველი აღმოსავლეთის პოლიტიკური რეჟიმები	198
42.	ძველი საბერძნეთის პოლისების მმართველობის ფორმები	201
43.	რომის რესპუბლიკა და იმპერია. რომაული სამართალი	204
44.	კონსტიტუციური მონარქია და პარლამენტარიზმი ინგლისში	208
45.	აბსოლუტიზმი საფრანგეთში	212
46.	საფრანგეთი დიდი რევოლუციიდან მეხუთე რესპუბლიკამდე	216
47.	„მეიძის რესტავრაცია“ იაპონიაში	223
48.	ათათურქის რეფორმები	228
49.	ფრანკოს მმართველობა ესპანეთში	223
50.	ჰიტლერის მმართველობა გერმანიაში	237
51.	მუსოლინის მმართველობა იტალიაში	242
52.	სტალინის მმართველობა საბჭოთა კავშირში	247
53.	ამერიკული დემოკრატია	252

198

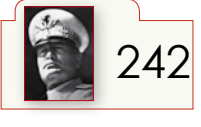
204

216

228

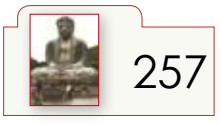

242

რელიგია

X თავი

54.	რელიგიების კლასიფიკაცია	256
55.	მონოთეისტური რელიგიები	260

257

ვაჭრობა და მოგზაურობა

266

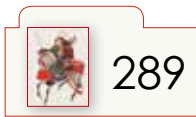

281

56.	შორეული მოგზაურობებისა და დიდი გეოგრაფიული აღმოჩენების დასაწყისი	266
57.	დიდი გეოგრაფიული აღმოჩენები და მათი ეკონომიკური მნიშვნელობა	272
58.	დიდი გეოგრაფიული აღმოჩენების დემოგრაფიული და კულტურული შედეგები	276
59.	ვაჭრობა და ფული, ბაზარი, ბიზნესი და მენარმეობა	281
60.	ძველი ქართველი მოგზაურები	286

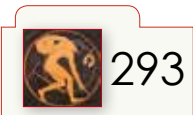

ხელოვნება და სპორტი

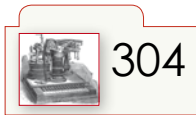

289

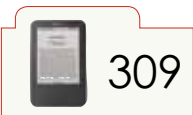
61.	საგმირო ეპოსი. ზნეობის კოდექსი	289
62.	სპორტი	293

293

304

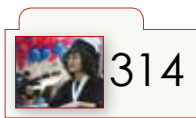
309

კომუნიკაცია

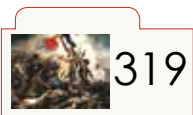
63.	დამწერლობის წარმოშობა და მისი უძველესი სახეები, ანბანური დამწერლობა	299
64.	ინფორმაციის გადაცემის საშუალებები (ხელნაწერი წიგნები, წიგნის ბეჭდვა, პრესა, ფოსტა და ტელეგრაფი)	302
65.	თანამედროვე საკომუნიკაციო საშუალებები (ელექტრონული საკომუნიკაციო და საინფორმაციო საშუალებები)	307

ადამიანი და საზოგადოება

314

319

326

66.	უმაღლესი განათლების უმნიშვნელოვანესი კერები შუა საუკუნეების ევროპასა და საქართველოში	311
67.	განათლების მნიშვნელობა. განათლების თანამედროვე სისტემა	314
68.	ადამიანის ძირითადი უფლებები და თავისუფლებები	318
69.	ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია	321
70.	კონფლიქტი და მისი ტიპები	324
71.	ურთიერთობისა და ქცევის კულტურა საზოგადოებაში. ეტიკეტი	326
72.	ჰერალდიკა წარსულში და თანამედროვე სიმბოლოები	329
73.	კანონის უზენაესობა და კონსტიტუცია	332
74.	საქართველოს კონსტიტუცია	335

1. კონფლიქტის ტიპოლოგია: ომები ავყნებს შორის და შიდა სახელმწიფოებრივი კონფლიქტები

ომები ავყნებს შორის

ომისა და მშვიდობის საკითხი კაცობრიობის მარადიული თავსატეხია. ეს ის მსოფლიო-პოლიტიკური საკითხია, რომელზეც თითოეული ჩვენგანის ბედია დამოკიდებული. კაცობრიობა თავისი არსებობის მანძილზე მუდმივად ომებშია ჩაბმული და ასევე მუდმივად, მარადიული თუ არა, ხანგრძლივი და მყარი მშვიდობის ძიებაშია.

რატომ ხდება ომები ერთა შორის? რამდენად შესაძლებელია მათი თავიდან აცილება? რა გზით შეიძლება მშვიდობის უზრუნველყოფა? ამ მთავარ შეკითხვებზე პასუხის გაცემას ცდილობდნენ ადამიანები, მოაზროვნეები თუ პოლიტიკური მოღვაწეები სხვადასხვა ისტორიულ ეპოქაში და ცდილობენ დღესაც.

ერთნი ფიქრობენ, რომ ომის მიზეზები ადამიანის ბუნებაში უნდა ვეძიოთ და ეს მიზეზები მარადიულია, როგორც კენის ცოდვა. XX ს.-ის ერთ-ერთი ცნობილი ბრიტანელი მეცნიერის, ედვარდ ქარის განმარტებით, მუდმივად იარსებებენ „მქონენი“ და „არმქონენი“. პირველნი ყოველთვის ეცდებიან დაიცვან ის, რაც გააჩნიათ, მეორენი კი – მოიპოვონ ის, რაც არა აქვთ, რაც, მართალია, სხვისია, მაგრამ მათთვის სასურველია. ამდენად, ქარის მსგავსად ბევრი ფიქრობს, რომ ადამიანის ბუნებიდან გამომდინარე, გაცილებით დიდია ალბათობა ერებს შორის ძალისმიერი დაპირისპირებისა, ვიდრე მათი მშვიდობიანი თანაარსებობისა. შესაბამისად, შეიარაღებული კონფლიქტები და ომები გარდაუვალი მოვლენებია. ამგვარ მიდგომას ომისა და მშვიდობის საკითხისადმი ზოგადად, რეალისტური ეწოდება.

მაგრამ ყოველთვის არსებობდნენ და დღესაც არსებობენ ოპტიმისტები, რომლებიც დარწმუნებულები იყვნენ და არიან იმაში, რომ შესაძლებელია ლაგამი ამოსდო აღვირახსნილ ძალმომრეობას, შეზღუდო მგლური, ჯუნგლე-

1937 წელს, ესპანეთის სამოქალაქო ომის დროს, საავიაციო დაბომბვის შედეგად, მთლიანად დაინგრა ქალაქი გერნიკა. ასე გამოსახა მხატვარმა პაბლო პიკასომ გერნიკას ტრაგედია.

მშვიდობის სიმბოლო — მტრედი (პაბლო პიკასოს ნახატი)

ბის კანონები (მგელი ჭამს ცხვარს, ძლიერი ამარცხებს სუსტს) ადამიანური კანონებით და ერთა შორის არსებული ანარქია (უმართაობა) საერთაშორისო სამართლებრივ ჩარჩოებში მოაქციო. ოპტიმისტურად განწყობილთა შორის არიან ისეთი თვალსაჩინო მოაზროვნეები, როგორებიცაა **ჰუგო გროციუსი და იმანუელ კანტი**. პირველმა დაწერა წიგნი „ომისა და მშვიდობის სამართლის შესახებ“ (XVII ს.-ში), მეორემ კი, ერთი საუკუნით გვიან, ნაშრომი „მარადიული მშვიდობის შესახებ“.

მშვიდობისთვის მებრძოლი ინგლისელი მომღერალი ჯონ ლენონი და მისი მეუღლე პლაკატით: „ომი დასრულდა! (თუ შენ ეს გსურს)“.

ერთა შორის ურთიერთობების სამართლებრივი მონესრიგების ეს ოპტიმისტური რწმენა განსაკუთრებით განამტკიცა გასული საუკუნის 80-იანი და 90-იანი წლების მიჯნაზე მომხდარმა ძირეულმა გარდატეხამ, რაც საბჭოთა კავშირისა და საბჭოთა სისტემის დაშლაში გამოიხატა. ჩვენი თანამედროვე ოპტიმისტების აზრით, საბჭოთა სისტემა საბოლოოდ დამარცხდა თავისუფალ საბაზრო მეურნეობასა და დასავლურ დემოკრატიულ სისტემასთან ხანგრძლივ ჭიდილსა და ქიშპობაში. მათი აზრით, საბჭოთა სისტემის დანგრევით დასავლურ ღირებულებებს, კერძოდ, ლიბერალურ ეკონომიკასა და დემოკრატიას, გზა გაეხსნა მთელ მსოფლიოში დამკვიდრებისათვის. ამ რწმენიდან გამომდინარე, ოპტიმისტები ფიქრობდნენ, რომ მსოფლიოში იქმნება პირობები „**დემოკრატიული მშვიდობისათვის**“, რაც ნიშნავს, რომ ერთნაირი სამეურნეო-პოლიტიკური წყობის მქონე სახელმწიფოები, ამ შემთხვევაში ლიბერალურ-დემოკრატიული ქვეყნები, ერთმანეთს იარაღით არ დაუპირისპირდებიან, აღარ იომებენ. ისინი სადავო საკითხებს მხოლოდ და მხოლოდ მოლაპარაკებისა და ურთიერთშეთანხმების გზით, საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმების დაცვით გადაწყვეტენ.

ოპტიმისტებს (მათ „**იდეალისტებსაც**“ უწოდებენ) ცივი წყალი გადაასხეს ე.წ. „რეალისტებმა“, როცა შეახსენეს რამდენიმე მაგალითი იმისა, რომ დემოკრატიულობა სულაც არ უშლის ხელს სახელმწიფოებს, ეომონ ერთმანეთს (მაგ., 1812 წელს ბრიტანეთ-აშშ-ის ომი).

ოპტიმისტებს **იდეალისტებს** იმიტომ უწოდებენ, რომ მათი დამოკიდებულება ომისა და მშვიდობის საკითხისადმი ძირითადად ეფუძნება მოსაზრებას – „როგორი უნდა იყოს“ სანადელი, იდეალური ურთიერთობები და წესრიგი ერთა შორის. აქედან გამომდინარე, **რეალისტებს** ისინი მეოცნებეებად მიაჩნიათ და ფიქრობენ, რომ სინამდვილე უნდა მივიდეთ ისე, „როგორც არის“. მაგრამ ოცნებას საფუძველი გააჩნია და ხშირ შემთხვევაში შესრულებადია, მათ შორის კაცობრიობისათვის ამ ყველაზე მნიშვნელოვან საკითხზე ოცნებაც.

შიდა სახელმწიფოებრივი კონფლიქტები

სახელმწიფოთაშორისო კონფლიქტების გვერდით არსებობს **შიდა სახელმწიფოებრივი კონფლიქტებიც**. ამგვარ კონფლიქტებსაც ისეთივე ძველი ისტორია აქვს,

როგორც საკუთრივ სახელმწიფოს. შიდა სახელმწიფოებრივი კონფლიქტი შეიძლება გადაიზარდოს სამოქალაქო ომში – ერთი ქვეყნის შიგნით სხვადასხვა ძალას შორის შეიარაღებულ დაპირისპირებაში.

შიდა სახელმწიფოებრივი კონფლიქტის არაერთი განმარტებელი მიზეზი არსებობს. მათ შორისაა ბრძოლა მმართველ დაჯგუფებას (პოლიტიკურ ელიტას) და საზოგადოების გარკვეულ ნაწილს შორის; პოლიტიკურ ელიტაში არსებულ სხვადასხვა დაჯგუფებას შორის; პოლიტიკურ პარტიებს შორის; ხელისუფლების სხვადასხვა შტოს (იხ. შესაბამისი თავი) შორის და ა.შ.

შიდა სახელმწიფოებრივი კონფლიქტი შეიძლება შემდეგი შედეგებით დასრულდეს: მმართველმა ძალამ მოახერხოს ხელისუფლების სრულად აღდგენა; მმართველი ძალის ერთმა ნაწილმა გამოდევნოს მეორე და საკუთარი ძალაუფლება დაამყაროს; გარკვეულმა პოლიტიკურმა ძალებმა, შეთქმულების გზით მოახერხონ ძალაუფლების ხელში ჩაგდება; შეიარაღებულმა ძალებმა, ხელისუფლების მმართველობით უკმაყოფილების გამო, ხელში აიღონ ძალაუფლება. დაბოლოს, საზოგადოების დიდი ნაწილის ხელისუფლების პოლიტიკით უკმაყოფილება შესაძლოა დასრულდეს საყოველთაო ამბოხით, რევოლუციით და ამ გზით შეიცვალოს ხელისუფლება.

შიდასახელმწიფოებრივი კონფლიქტი შეიძლება წარმოადგენდეს ერთ სახელმწიფოში მცხოვრებ სხვადასხვა ეთნიკურ ჯგუფს შორის დაპირისპირებას, რაც შეიძლება

წყარო 1

ომისა და მშვიდობის საკითხი ბიბლიაში

მიქა წინასწარმეტყველი 4,3:

„უკანასკნელ დღეებში იქნება... განიკითხავს უფალი სამართალს უამრავ ხალხს შორის და მსჯავრს დასდებს ძლიერ ხალხებს შორეთამდე; თავიანთ მახვილებს სახნისებად გამოჭედვენ და შუბისწვერებს — ნამგლებად; ხალხი ხალხის წინააღმდეგ აღარ აღმართავს მახვილს და ომს აღარასოდეს ისწავლიან.“

წყარო 2

რომაელი პოლიტიკოსი ციცერონი (ძვ.წ. 106-43) სამართლიანი და უსამართლო ომების შესახებ:

„ომში ჩაბმულმა სახელმწიფომ უნდა დაიცვას სამართალი (კანონები). კერძოდ, საქმის მოგვარების ორი შესაძლებლობა არსებობს: მოლაპარაკებისა და ძალადობის გზით. უკანასკნელი მხეცთა წესია, პირველი — ადამიანების. შესაბამისად, ძალას უნდა მიმართო მხოლოდ მაშინ, როცა მოლაპარაკება შეუძლებელია. ომი უნდა აწარმოო იმისათვის, რომ იცხოვრო მშვიდობიან გარემოში და არ აღმოჩნდე უსამართლობისა და განუკითხავობის ტყვეობაში.“

„საუკეთესო სახელმწიფომ სხვა არავითარი ომი არ უნდა წამოიწიოს, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა მიცემული სიტყვა აქვს შესასრულებელი ან საკუთარი უსაფრთხოება უზრუნველსაყოფელი...“

უსაფუძვლოდ წამოწყებული ომი უსამართლო ომია, რადგან ომი სამართლიანად შეიძლება ჩაითვალოს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ საქმე გვაქვს მტერზე შურისძიებასთან ან მისგან თავდაცვის აუცილებლობასთან.

ვერცერთი ომი სამართლიან ომად ვერ შეფასდება, თუკი ის წინასწარ არაა გამოცხადებული.“

მასობრივ სისხლისღვრაში გადაიზარდოს (ამგვარი ტრაგედია მოხდა 1994 წელს აფრიკულ სახელმწიფო რუანდაში, სადაც ეროვნულ შუღლს მილიონამდე ადამიანი ემსხვერპლა). კონფლიქტი შეიძლება დაიწყოს რელიგიურ ნიადაგზე (ამგვარი იყო ლიბანის ხანგრძლივი სამოქალაქო ომი 1975-1991 წლებში).

დაბოლოს, შიდა სახელმწიფოებრივი კონფლიქტის ხელშემწყობი შეიძლება გახდეს უცხო სახელმწიფო, რომელიც კონფლიქტის უშუალო მონაწილედ და წარმართველ ძალადაც იქცევა; შესაბამისად, კონფლიქტი უკვე იღებს სახელმწიფო-თაშორისო კონფლიქტის ხასიათს (ამგვარად მოიქცა რუსეთი საქართველოს მიმართ ქვეყნის შიდა საქმეებში უხეში ჩარევით, აფხაზეთსა და ცხინვალის რეგიონში მოსახლეობის ერთი ნაწილის საქართველოს წინააღმდეგ ნაქეზებით და შემდეგ სამხედრო ინტერვენციით დამოუკიდებელი ქვეყნის ტერიტორიაზე).

წყარო 3

აღორძინების ხანის ცნობილი იტალიელი მთაწროვნისა და პოლიტიკური მოღვაწის, ნიკოლო მაკიაველის (1469-1527) რჩევა მთავარს (ხელისუფალს) სახელმწიფოსათვის სასარგებლო, სწორი გადაწყვეტილების მისაღებად:

„უნდა გვახსოვდეს, რომ არსებობს ბრძოლის ორი სახე: ერთი ბრძოლა კანონების, ხოლო მეორე — ძალის მეშვეობით. პირველი ნიშნულია (დამახასიათებელია) ადამიანისათვის, მეორე კი მხეცისათვის. მაგრამ რაკი პირველი ხშირად არასაკმარისია, ძალაუნებურად უნდა მივმართოთ ხოლმე მეორეს, ამიტომ მთავრისათვის აუცილებელია, რომ თანაბარი წარმატებით იბრძოდეს როგორც მხეცი და როგორც კაცი...“

ყველა კაცი რომ კარგი და კეთილი იყოს, ამნაირი ქცევა (დადებული აღთქმის, მიცემული პირობის დარღვევა) უკეთური იქნებოდა, მაგრამ რაკი ისინი ბოროტნი არიან და გამუდმებით არღვევენ იმას, რაც აღგვითქვებს, შენ რატომ უნდა უერთგულო შენს აღთქმას მათ მიმართ? მთავარს არასდროს გამოეღვევა იმის კანონიერი მიზეზი, რომ გაამართლოს თავისი ორპირობა.“

წყარო 4

მშვიდობის იდეა განმანათლებლებთან გერმანელი ფილოსოფოსი იმანუელ კანტი (1724-1804):

„ადამიანების მშვიდობიანი თანაარსებობა არაა ბუნებრივი მდგომარეობა..., არამედ უფრო საომარი მდგომარეობაა, იმ გაგებით, რომ მაშინაც კი, როცა მტრობა ჯერ არ გამოვლენილა, არსებობს ამ გამოვლინების მუდმივი და საყოველთაო საფრთხე. ამდენად, მშვიდობა უნდა დამყარდეს (კანონით). მეზობლებს შორის მშვიდობიანი თანაარსებობა შესაძლებელია მხოლოდ სამართლებრივ გარემოში. (კანონის გარეშე) ერთი მეორეს მტრულად მოექცევა... ვინაიდან ამჟამად მსოფლიოს ხალხთა... თანამეგობრობა იმდენად განვითარდა, რომ დედამიწის ერთ რომელიმე მხარეში კანონის დარღვევა ყველა დანარჩენზე აისახება, მსოფლიოს სამოქალაქო სამართლის იდეა სულაც აღარაა ფანტასტიკური და გაზვიადებული სამართლებრივი წარმოდგენა, არამედ დაუწერელი კოდექსის (კანონთა ერთობლიობის), სახელმწიფო და საერთაშორისო სამართლის აუცილებელ დამატებას წარმოადგენს როგორც ზოგადად ადამიანის საჯარო უფლებების, ისე მარადიული მშვიდობის მიმართულებით განვითარებისათვის.“

წყარო 5

გერმანელი სამხედრო მოღვაწე ფონ მოლტკე ომისა და მშვიდობის შესახებ (1880 წ.):

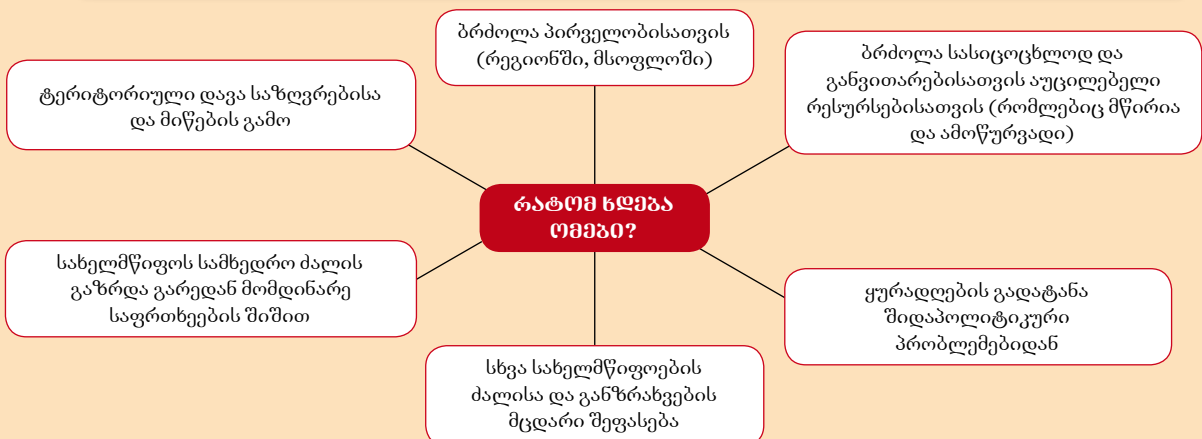
„მარადიული მშვიდობა ოცნებაა და თანაც არც მაინცდამაინც მშვენიერი. ომი კი ღვთიური მსოფლიო წესრიგის განუყოფელი ნაწილია. სწორედ ომში ვლინდება და ვითარდება ადამიანების ყველაზე კეთილშობილი ზრახვები და მისი სიქველე, სიმამაცე და თავგანწირვა, ერთგულება და მოვალეობის გრძნობა... ომის გარეშე სამყარო... ჭაობში ჩაიძირებოდა“.

კლასში საუბარო

1. ომის თავიდან აცილების რა ხერხია მოცემული ციციერონის ნააზრევში?
2. წყარო 2-ში აღმოაჩინეთ და გამოკვეთეთ ის ადგილები, რომლებიც მიგვანიშნებენ ციციერონის დროინდელ რომში საერთაშორისო სამართლებრივი მარეგულირებელი ნორმების არსებობაზე.
3. შეადარეთ ერთმანეთს ციციერონისა და მაკიაველის დამოკიდებულება ბრძოლის სამართლებრივი და ძალისმიერი მეთოდებისადმი. რა აღმოაჩინეთ მათ შორის საერთო და რა განსხვავებული?
4. კანტის აზრით, რა ხერხით შეიძლება მშვიდობის უზრუნველყოფა?
5. ისაუბრეთ შიდა სახელმწიფოებრივი კონფლიქტების მიზეზებზე. რა შემთხვევაში იქცევა ამგვარი კონფლიქტი სახელმწიფოთაშორის კონფლიქტად?

საშინაო დავალება

1. ყურადღებით შეისწავლეთ თქვენი თანატოლების მიერ შედგენილი სქემა. მოემზადეთ და შემდეგ კლასში იმსჯელეთ სქემაში ასახულ ომის თითოეულ მიზეზზე. შეეცადეთ განავრცოთ ომის გამომწვევ მიზეზთა მოცემული ჩამონათვალი. ამისათვის მოიშველიეთ პარაგრაფის ტექსტი და წყაროები.

2. ძველი ეგვიპტის ოფიცი

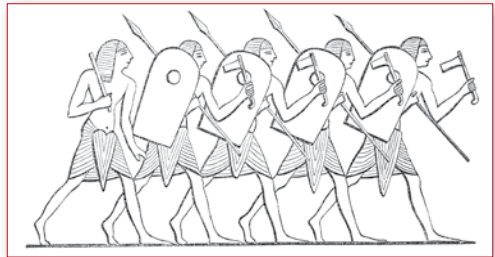
ათასწლეულების მანძილზე ეგვიპტე გარე სამყაროსგან თითქმის იზოლირებულად ვითარდებოდა. ფარაონები სჯერდებოდნენ ლაშქრობებს უდაბნოებში არსებული ოაზისებისა და ნილოსის ალმა მდებარე ნუბიის (დღევანდელი ეთიოპია) წინააღმდეგ. ნუბია იყო ოქროსა და სპილოს ძვლის, აგრეთვე ტყვეების ძირითადი წყარო.

ძვ.წ. XVII საუკუნეში ეგვიპტე დაიპყრეს აზიიდან მოსულმა გაურკვეველი წარმომავლობის ტომებმა – ჰიქსოსებმა. ბერძნ. „ჰიქსოსები“ წარმოსდგება ეგვიპტური „უცხოელი მმართველებიდან“. მანეთონი ეგვიპტის, მმართველი, პტოლემეაისების დინასტიის კარზე მოღვაწე ქურუმი და ისტორიკოსი, მათ „მწყემსების მეფეებს“ უწოდებს. უკვე ანტიკურ სამყაროში იყო მცდელობა ჰიქსოსების დაკავშირებისა ებრაელთა ეგვიპტურ თავგადასავალთან.

სამხედრო აღჭურვილობაში დიდი უპირატესობის გამო (მათ ჰქონდათ დიდი, შორსმხროლელი მშვილდები, ჯაჭვის პერანგები და საბრძოლო, ცხენშებმული ეტლები) ჰიქსოსებმა იოლად დაამარცხეს ეგვიპტე და დაეპატრონენ მის ჩრდილოეთ ნაწილს – ნილოსის დელტას. სამაგიეროდ, ეგვიპტელებმა მოახერხეს მათი კულტურული ასიმილაცია, მოგვიანებით კი – დამარცხება და ძალაუფლებას ჩამოშორება.

ჰიქსოსების მოტანილი სამხედრო აღჭურვილობა, განსაკუთრებით კი საბრძოლო ეტლი – ძველი დროის „ტანკი“, გამოადგათ ეგვიპტელებს წარმატებული შორეული დაპყრობითი ლაშქრობების საწარმოებლად.

ეტლი ძველ აღმოსავლეთში დიდი ხნის მანძილზე გამოიყენებოდა, პირველ ყოვლისა, მეფისა და სარდლობის გადაადგილებისათვის. მასში სახედრებს ან ხარებს აბამდნენ. ძველმა ხალხებმა, მათ შორის შუმერებმა, ცხენიც იცოდნენ, მაგრამ მას დიდად არ იყენებდნენ, რაც თუნდაც იქიდან ჩანს, რომ შუმერები ცხენს „მთის ვირს“ ეძახდნენ. ცხენშებმული ეტლი გახდა არა მარტო სწრაფი გადაადგი-

ეგვიპტელი მეომრები

ეგვიპტური საბრძოლო ეტლი

ფარაონი რამსეს II